

STRAIPSNIŲ
PUBLIKACIJŲ PARĖMĖ

Livija GULBINAITĖ

ASMENYBĖ, KURIANTI PAMARIUI

Baleto istorikė Livija GULBINAITĖ rašo apie architektą, Lietuvos architektų sąjungos ir Žemaitijos dailininkų sąjungos narį Ramūną KRANIAUSKĄ (g. 1942) – prisimena XX a. antroje pusėje sukurtus novatoriškus pastatus Klaipėdoje, Palangoje, Nidoje, taip pat rašo apie pastaraisiais metais dažnai eksponuojamus jo tapybos darbus.

AN ARCHITECT'S GIFT TO THE COAST

The ballet historian Livija GULBINAITĖ writes about the architect Ramūnas KRANIAUSKAS, a member of the Lithuanian Union of Architects and the Association of Samogitian Artists, pointing out the innovative architecture of his structures built in Klaipėda, Palanga and Nida in the second half of the 20th century. Gulbinaitė also writes about his paintings, which have often featured in exhibitions over the last few years.

Architektas, Lietuvos architektų sąjungos narys, Žemaitijos dailininkų sąjungos narys Ramūnas KRANIAUSKAS gimė 1942 m. balandžio 1 d. Kaune, tačiau besibaigiančio karo neramumai mėtė šeimą iš vienos vietovės į kitą, kol galų gale visi apsistojo Priekulėje. Tėtis Vytautas ir mama Eugenija Marcinkevičiūtė augino dar ir Ramūno broliuką – dvynį Vitolį. Tėtukas dirbo zootechniku, rūpinosi Priekulės žirgynu, tačiau nei Ramūno, nei Vitolio gražuoliai žirgai nesužavėjo. Broliai ramiai leido dienas įmerkę meškeres Minijos upėn, kuri gražiu lanku juosė Priekulę.

Architektūrą studijuoti paskatino tėtis, kuris pats mėgo piešti ir to mokė Ramūną, o Ramūnas pasirodė imlus šiam menui. Taip 1968 metais buvo baigta architektūra Kauno politechnikos institute. Niekur nesiblaškęs Ramūnas grįžo į savo

kraštą, tik ne į Priekulę, o Klaipėdon. Brolis pasuko mediko keliu. Su Klaipėda susiję visi Kraniausko – architekto, vėliau – tapytojo kūrybos metai.

ARCHITEKTŪRA

1968–1980 metais Kraniauskas buvo Miestų statybos projektavimo instituto Klaipėdos filialo vyresnysis architektas. Kiek reikėjo kruopštumo, fantazijos, pastangų sukurti, subraižyti pastatus ir prižiūrėti jų statybas! Paklaustas, kodėl netapo vyriausiojo miesto architektu, Kraniauskas sarkastiškai šyptelio: „Ar įsivaizduoji, kiek įvairiausių popierių būtų reikėję pildyti? Aš nuo to išsisukau neturėdamas šio titulo“. Drįstu teigti, kad jei kas nors sunaikintų jo suprojektuotus pastatus, Klaipėda prarastų savo išskirtinį veidą. Jo statiniai – raudonų plytų, su

Ramūnas KRANIAUSKAS. Poilsio namai „Vėtra“ Preiloje. 1978. Ramūno KRANIAUSKO nuotrauka

vyraujančiais smailiais trikampiais stogeliais – miela, subtili užuomina į pajūryje supustytas kopas. Privalau parašyti, jog Kraniauskas – itin kūrybinga asmenybė, per dešimtmetį sukūręs ir pastatęs tokį pat skaičių pastatų. Ne veltui vyriausia dukra Jolita žavėjosi tėčio kūryba, pati norėjo tapti architektė...¹

Itin įsimintina puiki vaikų kavinukė „Du gaideliai“, puošusi Martyno Mažvydo alėją. Joje puikiai derėjo dailininkų Vido Pinkevičiaus ir Juozo Vosylius sukurtą miela freska, pasakojanti linksmos dainelės apie du gaidelius istoriją. O ir lankytojų joje netrūkdavo. Sekmadieniais nusidriekdavo ilgos vaikų ir studentų eilės, nes šeiminkės lepindavo skaniai pagamintais valgiais. Pamenu „Žemaitijos“ kino teatrą, kurio kiemelyje išvysdavai skulptorės Violetos Skirgailaitės sukurto šokančių vaidilučių grakščią skulptūrą. Netoliese – suolėliai laukiantiems kino seanso. Žavėjo Palangos knygynas, pastatytas ant Dangės upės lanksto. Viduje – išsaugoti išlakūs medžiai (akivaizdu, kad architektas – gamtos vaikas). Menu, nusiperki knygą, prisėdi ant suoliuko po medžiais – ir jauku, ir naudinga... Kodėl apie šiuos pastatus rašau buvusiuoju laiku? Ogi todėl, kad juos privatizavo laisvos Lietuvos verslininkai, tiesiog išsityčioję iš šių pastatų paskirties ir pavertę prekybos šaršalynais. Laimė, iš Nidos gyvenamųjų namų kvartalo gyventojų neiškėlė... Bet sudarkytas banko pastatas. Dingo vaidilučių skulptūra iš „Žemaitijos“ kiemelio, sunaikintos buvusios erdvės. „Ar ne skaudu?“ – klausiu architektą. Šis, ne itin mėgstas virkauti, atsidūsta: „Laikai keičiasi. Ką padarysi“. Aišku, skauda dūšią, ir tas jo gilus atodūsis daug ką pasako. Architektas nei garsiai gyrėsi, kada kruopščiausiai braižė, kūrė, kada ir naktys buvo tam paaukotos, nei dar garsiau verkė, kai pastatai neteko tikrosios savo paskirties. Tai – tylus architektas. Didesnė doro žmogaus gyvenimo dalis – tyli. Nepelnytai. Pamiršdami poelgiai, darbai, kupini gėrio ir meilės...

Ramūnas Kraniauskas. 1988. Valdo PATAPO nuotrauka

Ramūnas KRANIAUSKAS. Gyvenamasis kvartalas Nidoje. 1982. Ramūno KRANIAUSKO nuotrauka

Ramūnas KRANIAUSKAS. Vaikų kavinė „Du gaideliai“. Klaipėda. 1974. Romo DAUNORO fotografija

TAPYBA

Ramūnas Kraniauskas surengė dešimt asmeninių tapybos parodų kartu su Žemaitijos dailininkų sąjunga. Sukūrė scenografiją Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro spektakliams „Pelenė“, „Opera Mafiozo“ bei operetei „Mano puikioji ledi“. 1998 metais sukūrė altorių Klaipėdos evangelikų liuteronų bažnyčiai².

Nenorėčiau sutikti su menotyrininke Birute Skaisgiriene, kuri rašė, jog architekto tapyba prasidėjo nuo „atsitiktinai draugo padovanotos aliejinių dažų dėžutės“. Manau, jog tai buvo antrasis didelis menininko pašaukimas, glūdėjęs jame jau tuomet, kai tėtukas dar moksleivį mokė piešti vaikystę Priekulėje... Jei-gu neturėsi prigimtinės dovanos tapybai, jokia dovanota dėžutė to nesukurs. Kraniauskas tapo jau ilgai, kada skausmingai dėl ligos teko atsisveikinti su architektūra. Tačiau joks fizinis negalavimas fantazijos, polėkio ir noro tapybai nesunaikino. „Gavęs

puikius akademinius piešimo ir tapybos pagrindus KPI, kur dailę dėstė tokie Lietuvos tapybos grandai kaip Antanas Žmuidziničius, Jonas Vaičys, Kraniauskas alko be tapybos. Retam dabar užtektų kantrybės ir drąsos imtis daugiasluoksnės aliejinės tapybos, reikalaujančios ypatingo susitelkimo, išmanymo, kaip drobėje išgauti perspektyvos, gylio ir minkštumo efektą“³.

„Tai – mano tikslas, į kurį einu ir kurio siekiu. Ir tik dabar, kai tapybai atiduoti daugiau nei du dešimtmečiai, galiu pasakyti, kad jau beveik randu savo darbuose tą minkštumą ir švelnumą, ilgai ieškotą, matytą Auguste'o Renoiro paveiksle „Jeanne Samary“, į kurį žvelgdamas nebesupranti, kur prasideda ir kur baigiasi vaizdas. Nėra jokių linijų, lieka tik viena tobula visuma“, – tai menininko žodžiai. Darbuose vyrauja žemės spalvos, kalnai, jūra, susiliejami su dangum. Daugybė mistinių simbolių – karūnų, kabančių tiltų, mintimis galinčių nuvesti į kitas erdves. Tai lemia ir didelis kūrėjo domėjimasis kosmosu, žeme kaip planeta Saulės sistemoje. „Žmogus turi įeiti į mano paveikslus ir pabūti juose. Kūryba nuo pradžios iki galo. Tam reikalingas šviesus protas, absoliuti laisvė nuo buitinių rūpesčių, įdomi paties filosofija ir turtinga pasąmonė. Tai yra mano kalbėjimas, siekiantis pagauti ir suvirpinti žmogaus širdį“, – sako tapytojas. Manau, jog menininkui tiks Tinternio vienuolyne gyvenusio vienuolio žodžiai: „Išmokau pažvelgti į gamtą kitaip negu jaunystėje, labai dažnai klausausi žmonijos muzikos, ramios, be jokio šiurkštumo ar suirzimo. Ir atradau esmę, kuri pripildo mane džiaugsmo, pakilių minčių, kilnių jausmų, tarsi besileidžiančios saulės šviesa neaprepiamam vandenyne. Skaidraus oro ir žydro dangaus žmogaus mintyse“⁴.

Architektūra ir tapyba – stichijos, kurias savaip suvaldo menininko asmenybė. Tai – nerėkiantis menininkas, neturintis jokių apdovanojimų, premijų ar garbės ženklų. Jis nepasistatė namo sau. Vasaromis su Klaipėdos kalnų grupe klajodavo po taigą, kopdavo į Altajaus kalnus. Ten savo sielon sudėjo neapčiuopiamas, subtilias to krašto vertybes: nuostabią gamtą, kalnų sniego tylą ir arčiau jo nusileidusį dangų... Šios kelionės papildė Ramūno Kraniausko esybę: tai tylus menininkas, kuriantis mielame pamario krašte.

Livija GULBINAITĖ

Ramūnas KRANIAUSKAS. Knygynas Palangoje. 1977. Kino teatras „Žemaitija“. Klaipėda. 1977. Ramūno Kraniausko archyvas

Ramūnas KRANIAUSKAS. Jūra. 2007. Drobė, aliejus. 70 x 90 cm. Algirdo DARANGAUSKO nuotrauka

¹ Architektas turi tris vaikus: rašytoją Jolitą (g. 1966), sociologą Liutaurą (g. 1970) ir archeologą Roką (g. 1976).

² Birutė SKAISGIRIENĖ. Ramūnas Kraniauskas. Klaipėda. Kraštiečiai. Biografijų žinynas. – Klaipėda: Leidybos idėjų centras, 2012, p. 788.

³ Ten pat.

⁴ Citatų žodynėlis. Žymių žmonių mintys. – Vilnius: Algarvė, 2000, p. 309.